

СЛОВО ПРО ЗАКОН І БЛАГОДАТЬ» ІЛАРІОНА: СПІВІДНОШЕННЯ ЗАКОНУ ТА ІСТИНИ

Постановка проблеми: Успішна самореалізація особистості, її соціалізація в суспільстві, є найважливішим завданням нашого суспільства в сфері молодіжної політики.

Молодь нерідко звинувачують в інфантілізмі, зниженій критичності по відношенню до себе, хоча молодь належить до тих соціальних груп, які, ймовірно, мали б найбільше бути зацікавлені в розбудові громадянського суспільства. Очевидно, що прояви інфантільності і нігілізму не рідкість в молодіжному середовищі. Разом з тим факт набуття молоддю людиною всієї повноти прав і обов'язків свідчить про те, що суспільство вже визнає за нею високий ступінь соціальної зрілості, розвинене почуття відповідальності, здатність приймати рішення, керуючись не тільки особистими інтересами, але і цивільними почуттями. Ми вважаємо, що в даний момент основним фактом, здатним протистояти потоку руйнації духовності і соціального цинізму, і для успішної соціалізації підростаючого покоління, є культурний фактор. Тому ми вирішили звернутися до теми патріотичних і національних ідей «Слова про Закон і Благодать» митрополита Іларіона.

«Слово про Закон і Благодать» стало першим літературним твором Давньої Русі, в якому патріотична думка отримала стрункий, логічний і органічний розвиток. Саме Іларіону належить честь народження патріотичної ідеї, яка пережила століття і стала однією з підстав української національної самосвідомості.

Об'єктом даної теми є твір «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона.

Предметом є політична, культурницька сфера організації суспільства, що представлена у «Слові...» Іларіона.

Вибираючи що тему, ми поставили перед собою наступну **мету**: розкрити значення твору «Слова про Закон і Благодать» для нашого часу.

Перед нами постали такі **завдання**:

1. Розглянути «Слово про Закон і Благодать» з політичної точки зору, знайти головні засади політично-правової основи становлення держави на думку видатного політика, історика, церковного діяча XI ст..

2. Розглянути зіставлення Закону і Благодаті.

Твір Іларіона - тематично складний текст. «Слово про Закон і Благодать» стверджує ідею про рівноправність всіх народів, що живуть на землі, підкреслюючи, що час вибраності одного народу пройшов, адже Божі вчення поширюються на всіх без винятку людей незалежно від раси, статі, віку та соціального становища. [6, ст. 253] Тобто ми бачимо витоки демократії, уже притаманні на той час.

В основі твору лежать міркування про співвідношення Старого і Нового Завітів, двох священних книг - Закону і Благодаті. СENS такого міркування різноманітний. З одного боку, це продовження суто богословського спору між західною, римською Церквою і Церквою східною, православною. Справа в тому, що західне християнство панувало Старий Заповіт як зібрання різного роду правових норм, як виправдання властивих західному світові прагматичних прагнень. На сході Старому завіту надавалося набагато менше значення. Іларіон в своєму «Слові» стоїть ближче до східної Церкви. Він каже: «Прежде законъ, ти по томъ благодеть, прежде стень, ти по томъ истина». [3, ст. 45] У поширенні морально-етичного ідеалу християнства київський митрополит вбачає шлях до вдосконалення людства і заміни Закону Благодаттю. Іларіон стверджує: панування тільки Старого Завіту не приводить людей до спасіння душі. Зате Новий Завіт є Благодаттю, Істиною. [5, ст. 124] Але чому ж Іларіон так вирішив?

Відомо, що Новий Завіт - це договір між Богом і людиною. За змістом Новий Завіт представляє собою встановлення таких взаємин між Богом і людиною, за яким людина вступає в абсолютно іншу, в порівнянні з старозавітним, фазу розвитку і, перейшовши з рабського, підзаконного стану у вільний стан синівства і благодаті, отримує нові сили для досягнення поставленого йому ідеалу моральної досконалості.

Новий Завіт проголосив благодатний закон для всього людства. Отже, Благодать - підсумок досягнення християнином високого морального статусу, пов'язаного з розумінням новозавітного вчення і втіленням його вимог безпосередньо в своїй поведінці і діяльності. Той, хто живе згідно постулатам Нового завіту, не потребує регулярних дій закону, бо внутрішня моральна досконалість дозволяє йому вільно реалізувати свою волю. [4, ст. 236]

Старий же Завіт - це договір, який Бог укладав з різними представниками древнього людства для того, щоб через них зберегти істинну віру серед розповсюдженої гріховності.

Для середньовічної культури характерно вживання терміна «Закон» в теологічному і юридичному значенні, так як Закон розглядається як провідник чужій волі: Бога і Пана (вищої за статусом людини). Закон домінує над усім, він підпорядковує собі людину, будучи своїми розпорядженнями жорсткі рамки свободи. Наприклад, цілком певний характер взаємного договору Завіт отримав в особі Авраама, який виступив як родоначальник обраного народу і який мав прийняти на себе спеціальну історичну місію - бути носієм істинної релігії серед язичницького світу. Крім того Старий Завіт оповідає про історію в діяннях лише одного народу - стародавніх євреїв, вони як би стають в центрі світу, виступаючи народом богообраним. [4, ст. 56]

Отже, на думку Іларіона, Закон покликаний визначати зовнішні вчинки людей на тій ступені їх розвитку, коли вони не досягли ще досконалості. Саме завдяки підзаконному стану людство здатне уникнути повного знищення, так як спочатку, немов «погана посудина» (грішне суспільство) омивається «водою» (Законом), а потім стає здатним вмістити вже «молоко Благодаті». Закон і Благодать не протиставляються один одному - навпаки, вони показані у взаємодії, причому із певною послідовністю. Законослухняна і моральна поведінка людини в суспільстві пов'язана у Іларіона з розумінням Благодаті і як наслідок розуміння Істини. [2, ст. 321]

Особливе значення в цьому протиставленні Нового завіту Старому Іларіон надає моменту національному. Старий Заповіт мав тимчасове і обмежене значення. Новий же Заповіт вводить всіх людей у вічність. Старий Заповіт був замкнутий в єврейському народі, а Новий має всесвітнє поширення. Іларіон наводить численні докази того, що час замкнутості релігії в одному народі пройшов, що настав час вільного прилучення до християнства всіх народів без винятку; всі народи рівні у своїй спілкуванні з Богом. Християнство, як вода морська, покрила всю землю, і жоден народ не може хвалитися своїми перевагами в справах релігії. Які пророчі думки в світлі подій нашого часу, в світлі того, що ми приречені на толерантне ставлення один до одного, на взаємоповагу і визнання інших культур.

Висновок

«Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона є великим пам'ятником духовної культури нашого народу.

Нам здається, що справжня мета «Слова» Іларіона не в догматико-богословському протиставленні Старого і Нового заповітів (традиційне протиставлення двох Завітів - це тільки основа, на якій будується визначення історичної місії та майбутнього політичного і духовного підґрунтя Русі). Іларіон викладає вчення про рівноправність всіх народів, свою теорію всесвітньої історії як поступового і рівного залучення всіх народів до культури християнства. А історія Русі і її хрещення зображені Іларіоном як логічний наслідок розвитку світових подій. Чим більше звужує Іларіон свою тему, поступово

переходячи від загального до конкретного, тим вище стає патріотичне одухотворення «Слова». Ми бачимо, що «Слово» Іларіона від початку до кінця являє собою розвиток єдиної патріотичної думки.

Твір Іларіона пронизано передчуттям великого майбутнього української землі. Митрополит закликає поводитися морально, законно, робити все для розвитку суспільства, а отже, і держави, лише тоді вона буде міцною, благословенною Богом.

«Слово» ж відкриває можливість самовизначення для всіх християнських народів, в тому числі і для українського народу. У «Слові» доведено рівноправність «молодого» українського народу з народами, багатими своєю культурою; вперше у вітчизняній думці представлена ідея наскрізного зв'язку часів.

Трактат Іларіона високо оцінений як сучасниками, так і нащадками. «Слово» Іларіона настільки багатозначне, стільки в ньому закладено думок, що і українська література, і політико-правова думка, і історики ще кожного разу знаходять в цьому безсмертному творі відповіді на задані часом питання.

Література

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Горский В.С. Философские идеи в культуре Киевской Руси XI - начала XII в. – К.: Наукова думка, 1988. – 364 с.
3. Іларіон Київський. Слово про закон і благодать. – К.: Вища школа. – 1989. – 142 с.
4. Кожин В. Творчество Илариона и историческая реальность эпохи. – М.: Мысль, 1988. – 360 с.
5. Котляр М., Кульчицький С. Шляхами віків: Довідник з історії України. – К.: Україна, 1993. – 280 с.
6. Молдован А. М. Слово о законе и благодати Илариона. – К.: Слово, 1984. – 340 с.